

ریشه‌های روانی و شخصیتی گداصفتی

تکدی را می‌توان تحت عنوان «دست‌درازی کردن» برای کسب درآمد تلقی کرد و نیز می‌توان گفت: تکدی فراگردی است که به موجب آن فرد متکدی از دست‌رنج دیگران بهره‌مند می‌شود و زندگی می‌گذراند.

یکی از آسیب‌ها و مسائل مورد توجه هر جامعه، پدیده تکدی‌گری و گداصفتی است که با ساختارهای فرهنگی اجتماعی، اقتصادی هر جامعه‌ای در ارتباط است در این بین این پدیده در شهرهای بزرگ از معضلات اجتماعی گریبان‌گیر بوده که با شیوه‌های گوناگون و با سوء و با سوءاستفاده از احساسات و عواطف انسانی، سعی در کسب منافع شخصی دارد که در نهایت با ذلت و خواری و نمایش اعضای از کار افتاده، معلول، زخمی، بدشکل و ... در گوشه و کنار شهرها و حتی روستاهای کشور پدیدار می‌شود.

مساله تکدی‌گری تنها یک پدیده و معضل اقتصادی و مرتبط به بحران در این حوزه نیست، بلکه ارتباط تنگاتنگ و استواری با مساله فرهنگی و اجتماعی جامعه دارد.

در واقع متکدیان با گدایی کردن نه تنها به کار تولیدی نمی‌پردازند و یا خدمتی ارائه نمی‌دهند، بلکه علاوه بر مصرف‌گرایی به کار تولیدی نمی‌پردازند و یا خدمتی ارائه نمی‌دهند بلکه علاوه بر مصرف‌گرایی در بسیاری از موارد در مسیرهای انحرافی غیرقانونی حاوی دهها پیامد منفی اجتماعی و فرهنگی و بهداشتی برای کشور فعالیت می‌کنند.

افزایش تکدی‌گری در معابر

در بیشتر موارد گدایی کردن عادت و حرفه‌ای شده که افراد میبالغ زیادی را با جریحه‌دار کردن احساسات مردم به‌دست می‌آورند.

در واقع افرادی که به تکدی‌گری روی می‌آورند به تدریج با جدا شدن از جامعه به انزوای روحی و روانی کشیده می‌شوند و ضمن از بین رفتن توانایی‌ها و قابلیت‌های مثبت آن‌ها این احتمال نیز وجود دارد که شخص علاوه بر تکدی‌گری به سایر بزهکاری‌های اجتماعی نیز رو بیاورد.

سوال اینجاست آیا تاکنون این پدیده ریشه‌یابی شده؟ آیا برخورد جدی با تکدی‌گری حرفه‌ای و سازمان یافته صورت گرفته؟ باید یک قوه قهریه وجود داشته باشد تا از فعالیت آن‌ها جلوگیری شود.

خصوصیات تکدی‌گری

متکدی از مسئولیت‌های اجتماعی معاف است، متکدی به‌خاطر نیازمندی مورد سرزنش قرار نمی‌گیرد، چنین شخصی انتظار دارد که دیگران به او کمک کنند در تولید اجتماعی مشارکتی نداشته و از دسترنج دیگران زندگی می‌کنند.

اگر در جامعه اسلامی پدیده‌ای به‌نام تکدی‌گری وجود داشته باشد، پیش از آن‌که بیان‌گیر اوضاع نابسامان اقتصادی و بحران آن باشد، بیان‌گر وضعیت نابهنجار و نابسامان فرهنگی و اجتماعی جامعه دارد.

در تحلیل و تبیین قرآنی از جامعه برتر، مسئله نابهنجاری‌های اجتماعی به‌کلی از میان می‌رود و ارتباط و همبستگی میان افراد جامعه به گونه برادرانه است که تعاون و همدلی و همکاری و نیز رقابت سازنده جای خود را به اموری می‌دهد که موجبات نابهنجاری‌های اجتماعی می‌شود.

بنابراین اگر در جامعه اسلامی که به سمت و سو جامعه برتر گرایش دارد و می‌کوشد تا آن‌را به‌عنوان هدف اصلی در جهان مادی صورت تحقق بخشد، می‌بایست پدیده‌هایی چون نابهنجاری تکدی‌گری حل شده باشد و زمینه فرهنگی و اجتماعی برای رشد و یا افزایش آن فراهم نباشد.

دیدگاه قرآن در رابطه با تکدی‌گری

قرآن یکی از علل و عوامل تکدی‌گری را فقر و نیازمندی انسان‌ها همراه با نوعی نگاه به شخصیت‌های انسانی تحلیل و تبیین می‌کند؛ به این معنا که ریشه تکدی‌گری هر چند که به ظاهر فقر و بی‌نوایی و نیاز به برآورده آن است ولی ریشه روانی و شخصیتی نیز دارد. به این معنا که افراد و اشخاصی به تکدی‌گری روی می‌آورند که از نظر شخصیت انسان‌های متعادل و سالم اجتماعی نیستند؛ زیرا انسان‌های سالم و با شخصیت اجتماعی هر چند که در فقر و فاقه به سر برند، به سوی پدیده تکدی‌گری روی نمی‌آورند.

قرآن برای این که مسئله تکدی‌گری را حل کند و یا به آن دامن نزند، از مومنان دارا می‌خواهد که نخست به مؤمنان عقیف و بی‌نوایان با شخصیت توجه کنند و از سوی دیگر با ستایش ایشان مردم را به سوی ایشان ترغیب و تشویق می‌کند که چنین رفتاری را در صورت گرفتاری سرمشق قرار دهند و از سوی دیگر نیز از مؤمنان می‌خواهد که از جهل و تحلیل نادرست بیرون آیند و با تحلیل و بررسی اوضاع خود

و اجتماع، به فقیران عقیف کمک کنید تا آنان به خاطر افزایش بی‌نوایی در خطر تکدی‌گری نیافتند و به این وسیله به تکدی و گدایی پروری دامن زده نشود.

خداوند متعال در آیه ۲۷۳ سوره بقره در رابطه با نیازمندان واقعی عنوان داشته است: «لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أَحْصَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُمْ بِسِيمَاهُمْ لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ إِحْقَافًا وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ؛ این [صدقات] برای آن [دسته از] نیازمندی است که در راه خدا فرومانده‌اند، و نمی‌توانند [برای تأمین هزینه زندگی] در زمین سفر کنند. از شدت خویشتن‌داری، فرد بی‌اطلاع، آنان را توانگر می‌پندارد. آن‌ها را از سیمایشان می‌شناسی. با اصرار، [چیزی] از مردم نمی‌خواهند و هر مالی [به آنان] انفاق کنید، قطعاً خدا از آن آگاه است.»

همچنین در آیه ۱۰ سوره ضحی در این رابطه آمده است: «وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ؛ و گدا را مران» و در آیه ۳۶ سوره مبارکه حج نیز آمده است: «وَالْبُدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِّنْ شَعَائِرِ اللَّهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ فَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَافَّ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطِعُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ كَذَلِكَ سَخَّرْنَاهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ؛ و شتران فربه را برای شما از [جمله] شعایر خدا قرار دادیم در آن‌ها برای شما خیر است پس نام خدا را بر آن‌ها در حالی که برپای ایستاده‌اند ببرید و چون به پهلو در غلتیدند از آن‌ها بخورید و به تنگدست [سائل] و به بینوا [ی غیر سائل] بخورانید این‌گونه آن‌ها را برای شما رام کردیم امید که شکرگزار باشید.»

بنابراین راهکار قرآن را می‌توان در چند چیز خلاصه کرد: اول آن‌که تکدی‌گری را مساله فرهنگی و اجتماعی بدانند؛ دوم آن‌که با مساله از راه تشویق و ترغیب به خودداری از تکدی‌گری برخورد کنند؛ سوم آن‌که افراد ثروتمند را به موقعیت و مسایل اجتماعی آگاه سازند و آن‌ها را با این مسایل درگیر کنند؛ چهارم آن‌که با پرداخت و کمک مالی به فقرای عقیف از گسترش تکدی‌گری و گداپروری جلوگیری به عمل آورند.

تاکید قرآن بر دوری از رفتار خشونت‌آمیز و طرد متکدیان

با این همه قرآن دور نمودن خشونت‌آمیز و طرد متکدیان و گدایان را نادرست بر می‌شمارد و از آن نهی کرده و به‌عنوان عملی ناپسند مذموم بر می‌شمارد؛ زیرا برخورد خشونت‌آمیز و یا فیزیکی با متکدیان بدون از میان بردن عوامل و علل اقتصادی و فرهنگی و اجتماعی آن خود افزایش بحران است. جامعه اگر مسایل خویش را ریشه‌ای حل نکند و آن‌ها را به خشونت به لایه‌های زیرین و پنهان سوق دهد، روزی این معضل به گونه خطرناک‌تر سر باز می‌کند و آسیب‌های بیشتری را بر جامعه تحمیل می‌کند.

با توجه به این آیات، قرآن برای رهایی از مسئله تکدی‌گری و گدایی پیشنهاد می‌دهد که نیازهای نیازمندان و بی‌نویان از سوی جامعه اسلامی تامین گردد و راهی برای پیشگیری این معضل ایجاد و فراهم گردد.

از سویی به مؤمنان ثروتمند حکم و فرمان می‌دهد تا با تعاون و یاری دیگر افراد آنان را از وضعیت نابهنجار خارج سازند. تاکید بر پیمان‌های برادری و ایجاد الفت میان آنان به هدف تامین نیازهای روحی و اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی صورت می‌پذیرد.

تکدی‌گری از دیدگاه روایات

پیامبر خدا(ص) در رابطه با گدایی فرموده است: به خدایی که جانم در قبضه قدرت اوست سوگند یاد می‌کنم: هیچ مردی راه گدایی را بر روی خود نمی‌گشاید، مگر این‌که خدا در تنگدستی را بر رویش می‌گشاید، همچنین به امیرمؤمنان(ع) فرمود: ای علی کم خواستن از مردم، بی‌نیازی موجود و حاضر و زیاد خواستن مایه ذلت و فقری موجود است.»

امام زین‌العابدین(ع) نیز در این رابطه می‌فرماید: از جانب خدایم تضمین می‌کنم که هرکس از دیگری بدون نیاز سؤال کند روزی، نیاز، او را به سؤال وامی‌دارد. و نیز امام علی(ع) فرموده است: «تکدی‌گری یوغ ذلتی است که عزت و سربلندی را از انسان می‌ستاند و حسب او را از بین می‌برد.»

همچنین، پیامبر اکرم(ص) فرموده است: کسی‌که در سؤال(گدایی) را بر روی خود بگشاید خدا هفتاد در فقر و نداری را بر روی او می‌گشاید که کوچک‌ترین آن‌ها را چیزی نخواهد بست.»

طولانی شدن حسابرسی قیامت از پیامدهای گداصفتی

رسول خدا(ص) فرمود: ای اباذر! مبدا از مردم چیزی بخواهی، زیرا درخواست کردن [به لحاظ روانی] ذلتی حاضر است و [به لحاظ مالی] فقری را در پی دارد که تو به سوی آن می‌شتابی و [به لحاظ اخروی] حساب طولانی روز قیامت را در پی‌دارد و امام صادق(ع) نیز فرموده است: از سؤال از مردم بپرهیزید، چراکه آن در دنیا مایه ذلت و فقر است که به سوی آن می‌شتابید و در قیامت حسابی طولانی دارد.

کیفر تکدی بدون نیاز در قیامت

امام باقر(ع) به محمد بن مسلم فرمود: ای محمد! بی‌نیازی که گدایی کند در قیامت با چهره‌ای خراشیده و زخمی به دیدار خدا خواهد رفت و امام صادق(ع) نیز فرموده است: هر بنده‌ای که بدون نیازمندی سؤال کند پیش از مرگ خدا او را به سؤال نیازمند کند و از این راه آتش دوزخ را برای او مقرر دارد، همچنین فرمود: آن‌که بدون نیاز دست‌گدایی دراز کند مانند آن است که پاره آتش می‌خورد.

همچنین، امام علی(ع) فرموده است: خدا انسان با حیای عقیف را دوست می‌دارد و گدای بد زبان سمج را دشمن دارد و نیز فرموده است: شیعه من از مردم درخواست نمی‌کند اگرچه از گرسنگی بمیرد.

امام باقر(ع) نیز در حدیثی در رابطه با گداصفتی فرموده است: اگر سائل بداند در تکدی‌گری چه خسارت(سنگینی) هست احدی از دیگری چیزی نمی‌خواهد و اگر انفاق‌گر، دست‌آورد انفاق را بداند احدی را بدون کمک رد نمی‌کند و نیز امام صادق(ع) فرمود: اگر گدا پیامد گدایی را می‌دانست، هیچ‌کس از دیگری سؤال نمی‌کرد.

پیامبر اکرم(ص) فرمود: تا آن‌جا که می‌توانید از درخواست عفت بورزید، همچنین فرمود: چنان‌چه مرد بر پشت خود هیزم حمل کند و با فروش آن بی‌نیاز گردد و از مازاد درآمدش صدقه دهد بهتر است از این‌که از مال‌داری چیزی بخواهد که آیا به او چیزی بدهد یا نه، زیرا دست‌فرازین(دهنده) از دست‌فرو دین(گیرنده) برتر است.

حجت‌الاسلام منوچهر محمدی، از کارشناسان مذهبی لرستان در گفت‌وگو با خبرنگار ای‌کنا با بیان این مطلب که در نظام مقدس جمهوری اسلامی نهادهای حمایتی کمیته امداد امام خمینی(ره) و بهزیستی، جهت کمک به افراد نیازمند و آسیب‌دیده واقعی وجود دارند، افزود: بسیاری از افراد کم‌بضاعت جامعه تحت حمایت این سازمان‌ها و نهادهای قرار دارند.

وی با بیان این‌که قرآن یکی از علل و عوامل تکدی‌گری را فقر و نیازمندی انسان‌ها می‌داند به این معنا که تکدی‌گری ریشه روانی و شخصیتی نیز دارد، اضافه کرد: اشخاصی که به تکدی‌گری روی می‌آورند از نظر شخصیت، انسان‌های نرمال و سالم اجتماعی نیستند.

لزوم فرهنگ‌سازی در رابطه با زشتی عمل تکدی‌گری

محمدی اضافه کرد: باید فرهنگ‌سازی لازم در دستور کار قرار گیرد تا مردم به متکدیان کمک نکنند چراکه کمک مردم باعث ترویج این پدیده زشت در جامعه می‌شود. اصحاب رسانه می‌توانند با اطلاع‌رسانی مناسب و درست در کاهش این آسیب اجتماعی گام‌های مؤثر را بردارند.

این استاد دروس معارف با بیان این‌که نیازمندان واقعی کسانی هستند که با عزت نفسی که دارند، برای رفع مایحتاج زندگی دست‌دراز نمی‌کنند، اضافه کرد: آیه ۲۷۳ سوره بقره می‌فرماید: «لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ

أَحْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُمْ بِسِيمَاهُمْ لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ إِلْحَافًا وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ؛ (این صدقات) برای آن (دسته از) نیازمندی است که در راه خدا فرومانده‌اند، و نمی‌توانند (برای تأمین هزینه زندگی) در زمین سفر کنند. از شدت خوشتن‌داری، فرد به اطلاع، آنان را توانگر می‌پندارد. آن‌ها را از سیمایشان می‌شناسی. با اصرار، (چیزی) از مردم نمی‌خواهند و هر مالی (به آنان) انفاق کنید، قطعاً خدا از آن آگاه است.»

وی با اشاره به این‌که متکدی بر اساس قانون مجرم محسوب می‌شود و هر روز در سطح شهرها نسبت به جمع‌آوری این افراد اقدام می‌شود، افزود: متأسفانه ما شاهد حضور این افراد در سطح جامعه هستیم و این مشکل قبل از آن‌که ناشی از فقر اقتصادی باشد ناشی از فقر فرهنگی است.

خیراتی که به متکدی داده شود، صدقه و خیرات نیست

این کارشناس مذهبی با بیان این‌که برخی از متکدیان فقیر نیستند و این کار را منبع درآمد خود می‌دادند، بیان کرد: اغلب متکدیان به‌دلیل عدم توجه به بهداشت فردی و یا محروم بودن از امکانات بهداشتی خود به‌عنوان منشا و ناقل بیماری محسوب می‌شوند.

محمدی در پایان گفت: برای مردم باید فرهنگ شود که بدانند خیراتی را که به یک متکدی می‌دهند، صدقه و خیرات نیست و اگر قلباً تمایل به کمک به نیازمندان دارند، آن‌را باید به نهادهای حمایتی تحویل دهند.

یعقوب بختیاری، معاون فرماندار دورود نیز در این رابطه به خبرنگار ای‌کنا گفت: یکی از ناهنجاری‌های اجتماعی که نمایی از بحران در ساختار جامعه است، مسئله تکدی‌گری است.

وی اضافه کرد: افزایش و کاهش این پدیده اجتماعی به‌معنای وضعیت پایدار و ناپایدار جامعه از نظر فرهنگی و اجتماعی است، به این معنا که مسئله تکدی‌گری تنها یک پدیده و معضل اقتصادی نیست؛ بلکه ارتباط نزدیکی با مسئله فرهنگی و اجتماعی دارد.

بختیاری یادآور شد: از این‌رو اگر در جامعه اسلامی پدیده‌ای به نام تکدی‌گری وجود داشته باشد، پیش از آن‌که بیان‌گراوضاع نابسامان اقتصادی باشد، بیان‌گر وضعیت ناهنجار فرهنگی و اجتماعی است.

برخی به تکدی‌گری به‌عنوان یک شغل نگاه می‌کنند

وی متذکر شد: تکدی‌گری به اشکال و انواع مختلف در همه جوامع انسانی یافت می‌شود و حتی اشخاص برای دستیابی به پول و غذا حاضر به این کار می‌شوند تا تن به کارهای سخت بدنی ندهند، از این‌رو

افرادی را می‌توان یافت که از هر نظر از سلامت جسمی و روانی برخوردار هستند، اما به تکدی‌گری به‌عنوان یک شغل نگاه می‌کنند.

وی با اشاره به سخنان رئیس جمهور در خصوص مسئله تکدی‌گری، عنوان کرد: همان‌گونه که حجت‌الاسلام روحانی در این خصوص بیان کرده‌اند، مشاهده پدیده تکدی‌گری و اعتیاد در شهرهای کشور زیننده ایران اسلامی نیست و خواسته‌اند که مسئولان محلی پاکسازی چهره شهرها از این پدیده نابهنجار اجتماعی را با جدیت در دستور کار و شناسایی و مقابله با شبکه‌های گرداننده این ناهنجاری را در اولویت مأموریت خود قرار دهند.

معاون فرماندار دورود تأکید کرد: شناسایی و حذف باندهایی که در جهت تکدی‌گری فعالیت می‌کنند، باید با همکاری نیروی انتظامی، دستگاه قضایی و تعامل ادارات بهزیستی، شهرداری و سایر مراجع ذیربط در دستور کار قرار گیرد.